

КОНКУРЕНТНИЙ РОЗВИТОК КИТАЮ В 21 СТОЛІТТІ

Антонюк Л.Л., доктор економічних наук, професор
ДВНЗ «Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана»

Анотація. Проаналізовано міжнародну конкурентоспроможність Китаю та досліджено механізми забезпечення його високого конкурентного статусу на світовій арені, а також проаналізовано фактори його стратегічного лідерства у 21 столітті. Виявлено, що виважена політика уряду дозволила Китаю перейти до політики відкритої економіки, заснованої на експортно-орієнтованій моделі розвитку таким чином, що зростання валютної виручки від продажів направляється на інвестування техно- і наукоємності економіки, освоєння новітніх інформаційно-комунікаційних технологій, впровадження сучасних схем промислової логістики тощо. Саме інноваційний шлях розвитку Китаю, нарощення темпів витрат на НДДКР, кількості дослідників, підтримка та стимулювання інноваційного розвитку може забезпечити подальший стрімкий розвиток Китаю та досягнення глобального економічного лідерства в майбутньому.

Ключові слова: Китай, інновації, конкурентні переваги, міжнародна конкурентоспроможність.

Аннотация. Проанализировано международную конкурентоспособность Китая и исследованы механизмы обеспечения его высокого конкурентного статуса на мировой арене, а также проанализированы факторы его стратегического лидерства в 21 веке. Выявлено, что взвешенная политика правительства позволила Китаю перейти к политике открытой экономики, основанной на экспортно-ориентированной модели развития таким образом, что рост валютной выручки от продаж направляется на инвестирование техно- и наукоёмкости экономики, освоение новейших информационно-коммуникационных технологий, внедрение современных схем промышленной логистики и тому подобное. Именно инновационный путь развития Китая, наращивание темпов расходов на НИОКР, количества исследователей, поддержка и стимулирование инновационного развития может обеспечить дальнейшее стремительное развитие Китая и достижения глобального экономического лидерства в будущем.

Ключевые слова: Китай, инновации, конкурентные преимущества, международная конкурентоспособность.

Annotation. Analyzes the international competitiveness of China and explored mechanisms to ensure its high competitive status in the global arena, and also analyzed the factors of its strategic leadership for the 21st Century. Founded that deliberate government policy allowed China to move to a policy of open economy based on export-oriented development model so that the increase in foreign exchange earnings from sales of investments directed to i technological knowledge-intensive economy, the development of new information and communication technologies and introduction of modern schemes industrial logistics and so on. This innovative way of development in China, increasing the pace of R & D expenditure, number of researchers, supporting and encouraging innovative development can provide further rapid development of China and the achievement of global economic leadership in the future.

Key words: China, innovation, competitive advantage, international competitiveness

Постановка проблеми. Одним із головних пріоритетів соціально-економічної політики держави в умовах глобалізації та нестабільності конкурентного середовища є формування конкурентоспроможної економіки. Перед науковцями постає завдання теоретичного осмислення та узагальнення відповідного досвіду країн-лідерів сьогодення, а перед урядами держав – розроблення ефективних національних стратегій розвитку, орієнтованих на досягнення глобальної конкурентоспроможності.

За останні десятиліття виважена політика уряду Китаю дозволила країні стати другою за величиною економікою світу, найбільшим експортером товарів, другим за величиною імпортером товарів, другим за величиною одержувачем прямих іноземних інвестицій та найбільшим власником валютних резервів тощо. Китай нарощує конкурентні позиції на глобальному ринку високотехнологічної продукції завдяки зростання фінансування науки і досліджень, захисту інтелектуальної власності, мотиваційній складовій для науково-дослідницького персоналу.

Аналіз останніх досліджень. Серед наукових праць, в яких досліджуються теоретичні основи конкурентоспроможності, аналіз причин і умов виникнення конкурентних переваг, а також проблеми

забезпечення високої конкурентоспроможності окремих країн та пошуку ними новітніх форм її досягнення, необхідно виділити дослідження таких зарубіжних вчених, як: М. Портер, Дж. Сакс, А. Харт, С. Коен, Р. Камані, Р. Хаггінс, Г. Хемел, К. Прахалад, Е. Харгадон, С. Харісон, Г. Чесброу, Й. Шумпетер, Дж. Хау, М. Робінсон, А. Баркер, Е. Дандон, Лі Цзяньпін, Лі Міррон, Ван Ціанан, Лі Ціанціан та багато інших.

Мета і методика дослідження. Метою дослідження є аналіз міжнародної конкурентоспроможності Китаю та дослідження механізмів забезпечення високого конкурентного статусу КНР на світовій арені.

Результати досліджень. Світовий досвід доводить, що глобальна конкурентоспроможність національної економіки може швидко підвищуватись внаслідок реалізації системи цілеспрямованих дій, в яких значна роль належить інститутам держави. Відомий експерт із теорії конкурентоспроможності М. Портер у своїх останніх роботах зазначає, що метою будь-якого уряду та його стратегічним напрямком є створення такого середовища, в якому фірми зможуть підвищувати свої конкурентні переваги, а добробут населення зростатиме. В умовах глобалізації конкурентоспроможною може бути лише та національна економіка, що відкрита для міжнародної конкуренції, забезпечує гнучкість використання усіх ресурсів та потенціалу, що, в кінцевому рахунку призводить до зростання якості життя населення.

За результатами щорічного звіту глобальної конкурентоспроможності Всесвітнього Економічного Форуму Китайська Народна Республіка у 2014-2015 роках знаходиться на другому етапі економічного розвитку, що базується на ефективності та продуктивності функціонування економіки та займає 28 місце у рейтингу Глобального Індексу Конкурентоспроможності серед 144 країн світу. У рейтингу КНР знаходиться поряд з такими країнами як Франція (23 місце), Саудівська Аравія (24 місце), Ірландія (25 місце), Республіка Корея (26 місце) та Ізраїль (27 місце). Разом з тим необхідно відзначити, що Китай міцно тримає свої позиції та упевнено їх покращує. Якщо ще 10 років тому у 2005 році Китай займав у рейтингу 46 позицію з результатом у 4,29 бали, то з року в рік цей показник зростає і сьогодні у звіті за 2014-2015 роки Китай займає 28 позицію з результатом у 4,89 бали. Для порівняння можна відзначити, що тодішній лідер рейтингу Фінляндія маючи результат у 5,95 балів, сьогодні займає лише 4 місце з результатом у 5,50 балів, що на 7,56% менше. Індеси інших країн лідерів рейтингу 2004-2005 років також впали. Наприклад, результат США знизився на 4,81%, Швеції – на 5,42%; Данії – на 6,54%; Норвегії – на 3,78%.

Важливо також зазначити, що попри існування багатьох проблем Китай залишається лідером серед країн БРІКС за глобальним індексом конкурентоспроможності та з великим відривом випереджає Росію (53 місце), Південну Африку (56 місце), Бразилію (57 місце) та Індію (71 місце). Як зазначають експерти Всесвітнього економічного форуму Азійсько-Тихоокеанський регіон розвивається набагато швидшими темпами ніж решта світу. Саме тут зосереджені три з десяти лідерів рейтингу конкурентоспроможності Сінгапур, Японія, Гонконг; лідери категорії «нові азійські країни, що розвиваються» - Тайвань, Нова Зеландія та Малайзія; такі економічні гіганти як Китай та Індія.

За факторами ефективності Китай є безперечним лідером за розміром ринку після Сполучених Штатів. Китай займає першу сходинку в рейтингу за розмірами зовнішнього ринку та другу позицію за розмірами внутрішнього ринку та ВВП. Досить високі результати Китай має і у сьомій категорії «Ефективність ринку праці» займаючи 15 місце в рейтингу за такими показниками як практика найму і звільнення та оплата праці і продуктивність. Крім того, Китай має гарні показники за здатністю до залучення талантів з усього світу (27 місце). На невисокому рівні залишається якість системи освіти (52 місце); якість навчання математичним і природним наукам (56 місце); якість управління в школах (85 місце); доступ до мережі Інтернет у школах (38 місце). Слабким залишається фінансовий ринок та технологічна складова розвитку. Хоча певних зрушень було досягнуто у питаннях доступу до кредитів (21 місце) та у доступності венчурного капіталу (13 місце).

Результати звіту про конкурентоспроможність доводять, що інноваційна сфера залишається пріоритетною для уряду Китаю і потребує подальшого розвитку. За останні роки було втілено в життя багато проектів та реформ для підвищення інноваційності економіки Китаю: постійно зростають витрати на дослідження та розробки (23 місце в рейтингу); зростають витрати уряду на закупівлю передових технологій (10 місце); уряд підтримує кооперацію університетів та приватного сектора у питаннях проведення досліджень, невпинно зростає обсяг високотехнологічного експорту та імпорту тощо. Завдяки такій злагодженій роботі уряду Китай з року в рік займає все вищі позиції за показниками інноваційності. Бурхливий розвиток Китаю почався у 1979 році із започаткування нових економічних реформ. Перший етап реформування почався з реалізації сільської реформи, що дозволяла фермерам продавати частину урожаю на відкритому ринку, та експерименту з розширення самостійності підприємств. В 80-х роках було започатковано існування чотирьох спеціальних зон, що мали стимулювати зростання іноземних інвестицій, обсяг експорту та імпорт високих технологій до Китаю [2].

Періодом радикальних змін стали 90-ті роки, коли була поставлена ціль створити систему соціалістичної ринкової економіки. Економічний контроль над багатьма підприємствами передавався місцевим та провінційним урядам, які отримували дозвіл застосовувати ринкові принципи діяльності. Крім того, уряд стимулював започаткування власного бізнесу населенням. Прибережні райони і міста отримували статус відкритих міст і зон розвитку, що дозволило їм експериментувати з використанням ринкових реформ та використовувати податкові та торгові пільги для залучення іноземних інвестицій. Експериментуючи з використанням тих чи інших ринкових методів та механізмів, було визначено які з них були найбільш дієвими та принесли найкращий результат для розвитку китайської економіки і пізніше були започатковані й в інших регіонах країни.

Починаючи з 1979 року середній приріст ВВП Китаю складав близько 10%, таким чином Китай збільшував розмір своєї економіки вдвічі кожні 8 років. Негативний вплив економічної кризи 2008 року позначився і на прирості ВВП, показник якого впав з 14,2% в 2007 році до 9,6 в 2008 році та до 9,2% в 2009 році. У відповідь китайський уряд реалізував цілий пакет економічних стимулів та реформ. Ці заходи дозволили збільшити внутрішні інвестиції та споживання та допомогли запобігти різкому уповільненню економічного зростання в Китаї. З 2009 по 2011 рік, річне зростання ВВП стабілізувалося на рівні 9,6%. В останні декілька років темпи зростання ВВП Китаю продовжили спадати і у 2014 році цей показник склав 7,4%, що за заявою президента КНР Сі Цзіньпіна є абсолютно очікуваним результатом, який він назвав «ною нормою»

Незважаючи на поступове вповільнення розвитку економіки Китаю, показники темпу приросту ВВП є одними з найвищих у світі. Стрімке зростання китайської економіки спонукало активні дискусії навколо питання глобального економічного лідерства КНР у найближчому майбутньому. У 2014 році обсяг ВВП Китаю складав близько 60% ВВП Сполучених Штатів Америки (порівняно з 59% у 2013 році), але цей розрив поступово скорочується завдяки високим темпам росту ВВП Китаю. За даними ж Міжнародного Валютного Фонду в 2014 році Китай обійшов США та решту країн світу за обсягами ВВП за паритетом купівельної спроможності. ВВП Китаю за ПКС у 2014 році складає 17617,3 млрд дол. США, Сполучених Штатів Америки – 17418,9 млрд дол. США. Прогнозовані показники на 2015 рік підтверджують гіпотезу глобального лідерства КНР, адже розрив у показниках буди лише зростати. Так, за прогнозами Міжнародного Валютного Фонду, ВВП Китаю за ПКС стабілізується на рівні 18975,9 млрд дол. США, в той час як ВВП США виросте лише до рівня 18124,7 млрд дол. США.

Висновки та пропозиції. Виважена політика уряду дозволила Китаю перейти до політики відкритої економіки, заснованої на експортно-орієнтованій моделі розвитку таким чином, що зростання валютної виручки від продажів направляється на інвестування техно- і наукоємності економіки, освоєння новітніх інформаційно-комунікаційних технологій, впровадження сучасних схем промислової логістики тощо. Саме інноваційний шлях розвитку Китаю, нарощення темпів витрат на НДДКР, кількості дослідників, підтримка та стимулювання інноваційного розвитку може забезпечити подальший стрімкий розвиток Китаю та досягнення глобального економічного лідерства в майбутньому. Довгострокові стратегічні плани розвитку КНР також викладені у звіті «Китай 2030 – будуючи сучасне, гармонійне та креативне суспільство», що був розроблений за сприяння Міністерства фінансів КНР, Науково-дослідного центру розвитку КНР та Світового банку. Аналізуючи показники розвитку Китаю за останні десятиліття та ситуацію в світі, дослідники розробили нову довгострокову національну стратегію, виокремивши шість основних напрямків розвитку, що дозволять використати потенціал китайської економіки та подолати ті виклики, що постали на шляху її розвитку. Основні стратегічні напрямки розвитку КНР:

- реалізація структурних реформ для зміцнення основ ринкової економіки через переосмислення ролі уряду; реформування та реструктуризацію підприємств і банків;
- розвиток приватного сектору; заохочення конкуренції; запровадження земельних, фінансових та трудових реформ;
- розвиток інноваційної сфери та створення відкритої інноваційної системи, що спонукатиме китайські підприємства не лише проводити та використовувати власні дослідження, а й брати участь у глобальних загальносвітових інноваційних та дослідницьких проектах;
- розвиток зелених технологій через використання ринкових стимулів, правил, державних інвестицій, промислової політики тощо адже підвищуючи ефективність використання енергії, Китай не лише поліпшить рівень добробуту населення, а й зможе вирішити дедалі більші екологічні проблеми;
- сприяння розширенню можливостей та соціального захисту для всіх людей шляхом сприяння надання однакового доступу до робочих місць, фінансів, якісних соціальних послуг і соціального страхування;

- створення стійкої фінансової системи шляхом мобілізації додаткових коштів і забезпечення місцевого уряду достатнім фінансуванням для виконання їх обов'язків;
- розвиток взаємовигідних відносин з рештою світу. Китай має стати активним гравцем світової економіки, членом різних міжнародних організацій та використовувати переваги членства в національних інтересах.

Список використаних джерел

1. Антонюк Л.Л. Міжнародна конкурентоспроможність країн: Регіональний аспект [Електронний ресурс]. — Режим доступу: [file:///C:/Users/pc/Downloads/2005_1_antoniuk_ukr%20\(6\).pdf](file:///C:/Users/pc/Downloads/2005_1_antoniuk_ukr%20(6).pdf)
2. China 2030. The World Bank. Development Research Center of the State Council, the People's Republic of China. [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://www.worldbank.org/content/dam/Worldbank/document/China-2030-complete.pdf>
3. China and the World: Scenarios to 2025 / World Economic Forum [Електронний ресурс]. Режим доступу: http://www3.weforum.org/docs/WEF_Scenario_ChinaWorld2025_Report_2010.pdf
4. China Outlook 2015 KPMG [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://www.kpmg.com/CN/en/IssuesAndInsights/ArticlesPublications/Documents/China-Outlook-2015-201501-v1.pdf>
5. China's Economy Realized a New Normal of Stable Growth in 2014 National Bureau of Statistics of China / 20/01/2015 [Електронний ресурс]. Режим доступу: http://www.stats.gov.cn/english/PressRelease/201501/t20150120_671038.html
6. The Global Competitiveness Report 2014 – 2015 [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://www.weforum.org/reports/global-competitiveness-report-2014-2015>
7. The Global Innovation Index 2014 The Human Factor in Innovation [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://global-indices.insead.edu/gii/documents/GII2014report.pdf>
8. The World in 2025 Rising Asia and Socio-ecological Transition [Електронний ресурс]. Режим доступу: http://ec.europa.eu/research/social-sciences/pdf/the-world-in-2025-report_en.pdf

References

1. Antoniuk L.L. (2005) Mizhnarodna konkurentospromozhnist' krayin: Regional'ny'j aspekt [The international competitiveness of countries: regional aspect], available at: [http://C:/Users/pc/Downloads/2005_1_antoniuk_ukr%20\(6\).pdf](file:///C:/Users/pc/Downloads/2005_1_antoniuk_ukr%20(6).pdf)
2. China 2030. The World Bank. Development Research Center of the State Council, the People's Republic of China, available at: <http://www.worldbank.org/content/dam/Worldbank/document/China-2030-complete.pdf>
3. China and the World: Scenarios to 2025 / World Economic Forum available at: http://www3.weforum.org/docs/WEF_Scenario_ChinaWorld2025_Report_2010.pdf
4. China Outlook 2015 KPMG, available at: <http://www.kpmg.com/CN/en/IssuesAndInsights/ArticlesPublications/Documents/China-Outlook-2015-201501-v1.pdf>
5. China's Economy Realized a New Normal of Stable Growth in 2014 National Bureau of Statistics of China / 20/01/2015, available at : http://www.stats.gov.cn/english/PressRelease/201501/t20150120_671038.html
6. The Global Competitiveness Report 2014 – 2015, available at: <http://www.weforum.org/reports/global-competitiveness-report-2014-2015>
7. The Global Innovation Index 2014 The Human Factor in Innovation, available at: <http://global-indices.insead.edu/gii/documents/GII2014report.pdf>
8. The World in 2025 Rising Asia and Socio-ecological Transition, available at: http://ec.europa.eu/research/social-sciences/pdf/the-world-in-2025-report_en.pdf